

УДК: 378.147

Тамара КОВАЛЬ
м. Київ

Критерії особистісно орієнтованої професійної підготовки з інформаційних технологій майбутніх менеджерів-економістів

У статті розглядаються критерії особистісно орієнтованої професійної підготовки з інформаційних технологій, що оцінюють як загальну комп'ютерну культуру майбутніх менеджерів-економістів, так і їх здатність виконувати професійну інформаційно-комп'ютерну діяльність. Автор акцентує увагу на компонентах готовності майбутнього менеджера-економіста до виконання професійної інформаційно-комп'ютерної діяльності. Вирізняє репродуктивний, логічний, продуктивний та аналітико-дослідницький рівні готовності студентів до виконання професійної інформаційно-комп'ютерної діяльності.

Визначаючи критерії особистісно орієнтованої професійної підготовки з інформаційних технологій майбутніх менеджерів-економістів ми керувалися положеннями критеріального підходу: критерії повинні фіксувати діяльнісний стан суб'єкта, нести інформацію про цілі, мотиви, засоби, зміст, умови і результат¹.

Запропоновані критерії особистісно орієнтованої професійної підготовки майбутніх менеджерів-економістів з інформаційних технологій дозволяють охарактеризувати кількісні та якісні показники їх навченості у вищому навчальному закладі (ВНЗ).

Об'єктом оцінювання є когнітивний, змістовний і діяльнісний компоненти моделі особистісно орієнтованої професійної підготовки з інформаційних технологій майбутніх менеджерів-економістів у ВНЗ².

Оцінка особистісно орієнтованої професійної підготовки з інформаційних технологій майбутніх менеджерів-економістів може здійснюватися за такими критеріями:

1). **Здатність виконувати інформаційно-комп'ютерну діяльність.** Цей критерій оцінює загальну комп'ютерну культуру майбутніх менеджерів-економістів. До якісного інтегративного показника її оцінки можна віднести готовність менеджерів-економістів до виконання інформаційно-комп'ютерної діяльності, до компонент якого можна віднести такі показники:

- усвідомлення необхідності в отриманні знань, умінь і навичок з основ інформаційних технологій;
- розуміння і запам'ятовування отриманих знань, умінь і навичок з основ інформаційних технологій;
- міцність засвоєння отриманих знань, умінь і навичок з основ інформаційних технологій;

¹ Пехота О.М., Старева А.М. Особистісно орієнтоване навчання: підготовка вчителя: Монографія. - Миколаїв: Вид-во "Гліон", 2006. - С. 83.

² Коваль Т.І. Модель особистісно орієнтованої професійної підготовки з інформаційних технологій майбутніх менеджерів-економістів // Неперервна професійна освіта: теорія і практика: Науково-методичний журнал. - К.- 2006, Випуск 1-2. - С. 142.

- послідовність та самостійність викладу отриманих знань, умінь і навичок з основ інформаційних технологій;
- вміння логічно мислити (ідеалізувати, порівнювати, аналізувати, оцінювати, узагальнювати, конкретизувати);
- вміння системно мислити (систематизувати, класифікувати, структурувати);
- вміння аргументувати отримані знання, уміння і навички з основ інформаційних технологій;
- вміння якісно оформляти професійно спрямовані завдання на комп'ютері;
- готовність використовувати отримані знання, уміння і навички з основ інформаційних технологій на практиці;
- оволодіння досвідом репродуктивної, продуктивної, комунікативної, пізнавально-пошукової та аналітично-дослідницької інформаційно-комп'ютерної діяльності.

Крім того можна оцінити рівень становлення у майбутніх менеджерів-економістів загальної комп'ютерної культури в балах у відповідності до прийнятої у ВНЗ рейтингової системи оцінювання навчальних досягнень студентів за такими кількісними показниками: індивідуальний рейтинг студента як основний показник успіхів студента в навчанні; обсяг, повнота і точність отриманих знань, умінь і навичок з основ інформаційних технологій; кількість самостійно виконаних завдань; кількість творчих елементів, що використані при виконанні завдань; кількість та якість виконаних практичних робіт (зовнішнє оформлення, темп виконання); надання допомоги комп'ютером чи викладачем у процесі виконання завдань; кількість допущених помилок при виконанні завдань та ін.

2). **Здатність виконувати професійну інформаційно-комп'ютерну діяльність.** Якісна оцінка здатності майбутніх менеджерів-економістів виконувати професійну інформаційно-комп'ютерну діяльність може визначатися за таким інтегративним показником як готовність менеджера-економіста до виконання професійної інформаційно-комп'ютерної діяльності, "яка є сутнісною характеристикою її результату"³.

Відповідно до розробленої нами концепції всі компоненти готовності менеджера-економіста до професійної інформаційно-комп'ютерної діяльності (ціле-мотиваційний, особистісний, організаційно-розпорядчий, правовий, комунікативний, аналітичний, пізнавальний, експериментально-дослідницький, контрольний-оцінювальний, творчий) структуровані горизонтальними і вертикальними зв'язками і проходять становлення на всіх рівнях процесу професійної підготовки з інформаційних технологій протягом всього терміну навчання у ВНЗ.

До показників сформованості ціле-мотиваційних чинників можна віднести: формування інтересу до майбутньої професії; формування активного ставлення майбутнього менеджера-економіста до професійної інформаційно-комп'ютерної діяльності; становлення інформаційних потреб та прагнень до інтелектуальної активності і оволодіння професійними знаннями, вміннями і

³ Психота О.М., Старєва А.М. Особистісно орієнтоване навчання: підготовка вчителя: Монографія. - Миколаїв: Вид-во "Іліон", 2006. - С. 73.

навичками з інформаційних технологій; формування соціальних і матеріальних чинників та установок щодо майбутньої професійної інформаційно-комп'ютерної діяльності та ін.

До показників особистісного ставлення майбутніх менеджерів-економістів до виконання професійної інформаційно-комп'ютерної діяльності можна віднести:

- *позитивну професійну інформаційно-комп'ютерну спрямованість* студентів, що є "системоутворювальною якістю особистості, яка найбільш чітко відтворює сукупність її соціально значущих якостей, відношень, мотивів"⁴, байдуже чи зацікавлене її ставлення до професійної інформаційно-комп'ютерної діяльності, пасивність чи дієвість, епізодичність чи сталість виконання професійно спрямованих завдань;
- *послідовність і самостійність вирішення професійно спрямованих завдань* у професійному інформаційно-комп'ютерному середовищі, що за С.Л.Рубінштейном є, насамперед, свідоме мотивування дій та їх обґрунтованість, не піддавання чужим впливам, прагнення і здатність чинити відповідно до своїх особистих переконань;
- *усвідомленість отримання професійно спрямованих знань, умінь і навичок з інформаційних технологій*, що виражається в розумінні майбутнього менеджера-економіста доцільності підвищення рівня своєї інформаційної культури у відповідності до вимог соціального замовлення та ринку праці;
- *системність і логічність вирішення професійно спрямованих завдань*. На думку І.П.Підласого освіченою прийнято називати людину, яка оволоділа обсягом систематизованих знань і звикла логічно думати, виділяючи причини і наслідки. Вчений уважає, що головним показником освіченості є системність знань і системність мислення, які проявляються в тому, що людина за допомогою логічних міркувань здатна самостійно відновлювати в системі знань ланки, яких не вистачає⁵;
- *критичність у процесі вирішення професійно спрямованих завдань*, що виражається в критичному ставленні студента до своєї діяльності у професійному інформаційно-комп'ютерному середовищі, прагнення отримувати нові знання та вміння, вдосконалювати себе як особистість, прагнути до саморозвитку;
- *креативність у вирішенні професійно спрямованих завдань* у професійному інформаційно-комп'ютерному середовищі, що проявляється у творчих здібностях особистості породжувати низку різноманітних оригінальних ідей у нерегламентованих умовах діяльності, за умов вирішення або постановки нових проблем⁶.

Констатуючий етап дослідження дозволив нам вирізнити низку вмінь майбутніх менеджерів-економістів для виконання професійної інформаційно-комп'ютерної діяльності у відповідності до критеріїв оцінювання професійної підготовки з інформаційних технологій у ВНЗ, та звести їх в єдину таблицю 1.

⁴ Сисоева С.О. Освіта і особистість у швидкозмінному світі // Педагогіка і психологія професійної освіти: результати досліджень і перспективи: Збірник наукових праць / За редакцією І.А. Зязюна та Н.Г. Никало. - К. 2003. - С. 42.

⁵ Подласый И.П. Педагогика. Новый курс // Учебн. для студ. высш. учеб. заведений: Книга 1. Общие основы. Процесс обучения. - М.: Геманит. изд. центр ВЛАДОС, 2001.- С. 27.

⁶ Современный словарь по педагогике / Сост. Рапацевич Е.С. - Мн.: "Современное слово", 2002. - С. 359.

Готовність менеджерів-економістів до виконання професійної інформаційно-комп'ютерної діяльності

Компоненти готовності менеджерів-економістів до виконання інформаційно-комп'ютерної діяльності	Критерії професійної підготовки з інформаційних технологій майбутніх менеджерів-економістів	Вміння менеджерів-економістів виконувати професійну інформаційно-комп'ютерну діяльність
1	2	3
Організаційно-розпорядчий	Здатність виконувати професійну організаційно-розпорядчу інформаційно-комп'ютерну діяльність	<ul style="list-style-type: none"> • уміння здійснювати комп'ютерне стратегічне довгострокове чи оперативне планування діяльності підрозділу і особистої праці, створювати та користуватися робочими електронними календарями та записниками; • вміння створювати інформаційно-комп'ютерні повідомлення та здійснювати розпорядження з використанням мережених засобів зв'язку; • вміння організувати електронні офіси, „електронні магазини” для збуту продукції; • вміння організувати автоматизоване робоче місце (АРМ) менеджера-економіста в офісі; • вміння вводити, запам'ятовувати, сортувати, редагувати, вилучати, оформляти, документувати, роздруковувати і презентувати інформацію з використанням офісної техніки; • вміння створювати умови зберігання на магнітних носіях інформації (архівної, довідкової, нормативної та ін.); • уміння організувати електронний документообіг в офісі та ін.;

Комунікативний	Здатність виконувати професійну комунікативну інформаційно-комп'ютерну діяльність	<ul style="list-style-type: none"> • уміння здійснювати міжособистісний обмін інформації з використанням електронної пошти; • вміння здійснювати колективне обговорення проєктів, ділових документів з використанням ресурсів комп'ютерних мереж; • уміння проводити ділові наради, конференції і семінари з використанням мережових засобів зв'язку та ін.;
Аналітичний	Здатність виконувати професійну аналітичну інформаційно-комп'ютерну діяльність	<ul style="list-style-type: none"> • уміння аналізувати і узагальнювати інформаційні потоки і масиви даних; • уміння аналізувати інформаційно-комп'ютерне забезпечення інформаційних систем менеджменту; • вміння здійснювати з використанням програмних засобів комп'ютерний аналіз управлінських і стратегічних ситуацій (прогнозування, оптимізація тощо); • уміння здійснювати підготовку електронних бібліографічних, реферативних і аналітичних оглядів; • уміння проводити комп'ютерний аналіз, синтез і узагальнення перспектив розвитку організації та ін.;
Контрольно-оцінювальний	Здатність виконувати професійну контрольно-оцінювальну інформаційно-комп'ютерну діяльність	<ul style="list-style-type: none"> • уміння здійснювати комп'ютерний контроль стану виконання доручень робітниками; • вміння здійснювати контроль за інформаційно-комп'ютерною діяльністю робітників; • уміння оцінювати якість і достовірність інформації, що циркулює в комп'ютерних мережах організації; • уміння контролювати використання інформаційних ресурсів; • уміння оцінювати ефективність інформаційно-комп'ютерної діяльності робітників та ін.;
Пізнавально-пошуковий	Здатність виконувати професійну пізнавально-пошукову інформаційно-комп'ютерну діяльність	<ul style="list-style-type: none"> • уміння здійснювати пошук інформації в мережі Інтернет з використанням інформаційно-пошукових систем та інших засобів; • уміння працювати з бібліотечними та довідковими інформаційними системами; • вміння освоювати інформаційно-комп'ютерне забезпечення і методологію його застосування в професійній діяльності та ін.;

Творчий	Здатність виконувати професійну продуктивну інформаційно-комп'ютерну діяльність	<ul style="list-style-type: none"> • уміння створювати оригінальні ділові електронні документи і шаблони; • вміння проектувати і вдосконалювати наповнення баз даних інформаційних систем менеджменту; • вміння створювати інформаційно-комп'ютерні матеріали, електронні бізнес-проекти, проспекти, каталоги, власні веб-сторінки; • вміння створювати реклами на персональному комп'ютері та розміщувати їх у мережі Інтернет; • уміння працювати у віртуальному інформаційно-комп'ютерному середовищі, використовувати асоціативні засоби для вираження своїх думок, а також уміння в простому бачити складне, а в складному – просте; • вміння видавати оригінальні ідеї, що відрізняються від загальноживаних, типових; швидко переключатися з однієї ідеї на іншу; • вміння моделювати економічні і управлінські процеси на комп'ютері та ін.;
Експериментально-дослідницький	Здатність виконувати експериментально-дослідницьку інформаційно-комп'ютерну діяльність	<ul style="list-style-type: none"> • уміння експериментально досліджувати тенденції розвитку та впровадження інформаційних технологій у сферу менеджменту; • вміння прогнозувати економічні, фінансові та статистичні показники ринку, нові можливості розвитку бізнесу і ринків збуту продукції та ін.;
Правовий	Здатність виконувати правову інформаційно-комп'ютерну діяльність	<ul style="list-style-type: none"> • уміння захищати права суб'єктів у сфері використання інформаційних ресурсів; • уміння інсталиювати на комп'ютері ліцензійне та сертифіковане спеціальне програмне забезпечення; • вміння виконувати правовий режим роботи з документованою інформацією, встановлювати різні рівні доступу до неї; • вміння боротися з комп'ютерними вірусами, запобігати витоку та підробки інформації, встановлювати паролі, створювати архіви інформації та ін.

У залежності від своїх здібностей, сформованих мотиваційних чинників і професійно-значущих якостей, а також рівня інформаційної культури на початок професійної підготовки з інформаційних технологій у ВНЗ кожен студент врешті може досягти *репродуктивного, логічного, продуктивного й аналітико-дослідницького* рівнів готовності до виконання професійної інформаційно-комп'ютерної діяльності. Крім того, оволодіння знаннями, вміннями і навичками з інформаційних технологій відповідного рівня здійснюється паралельно в процесі ступеневої особистісно орієнтованої професійної підготовки менеджерів-економістів у ВНЗ на всіх освітньо-кваліфікаційних рівнях підготовки (бакалавр, спеціаліст, магістр). Розглянемо це більш детально.

Репродуктивний рівень готовності майбутніх менеджерів-економістів до виконання професійної інформаційно-комп'ютерної діяльності передбачає формування у студентів вмінь вирішувати репродуктивні професійно спрямовані завдання, а саме: створення документів за зразком; зберігання, редагування, оформлення та роздрукування ділових документів з використанням текстових процесорів; застосування офісної техніки (сканеру, ксероксу, факс-модему, персонального комп'ютера та ін.) у процесі створення та оформлення ділових документів; використання вбудованих шаблонів, майстрів та кодів полів текстового процесора для створення ділових документів; виконання за зразком економічних, статистичних та фінансових розрахунків з використанням електронних таблиць; пошук інформації в мережі Інтернет з використанням інформаційно-пошукових систем, структурування і подання її в оформленому вигляді, зрозумілому іншим людям; вільне ділове іншомовне спілкування в мережі Інтернет; роботи з бібліотечними інформаційними системами; міжособистісний обмін інформації з використанням електронної пошти та мережевих засобів зв'язку; комп'ютерне ведення робочого календаря; колективне обговорення та рецензування ділових документів з використанням ресурсів комп'ютерних мереж; машинний переклад наукової та літератури за факсом тощо.

Логічний рівень готовності майбутніх менеджерів-економістів до виконання професійної інформаційно-комп'ютерної діяльності передбачає формування у студентів вмінь вирішувати професійно спрямовані завдання на аналіз, порівняння, оцінювання, узагальнення і синтез інформації, а саме: порівняння засобів тестового процесора для створення ділових документів; аналіз інформаційних потоків і масивів даних з використанням програмних засобів; порівняння засобів аналізу даних в електронних таблицях; знаходження інформації в мережі Інтернет та її узагальнення та аналіз; оцінка та порівняння інформаційно-пошукових засобів мережі Інтернет; аналіз інформаційно-комп'ютерного забезпечення інформаційних систем на підприємстві; комп'ютерний аналіз та моделювання управлінських і стратегічних ситуацій; аналіз та оцінка рекламних засобів у мережі Інтернет; комп'ютерний контроль стану виконання доручень; контроль якості і достовірності інформації, що циркулює в комп'ютерних мережах; оцінка ефективності професійної інформаційно-комп'ютерної діяльності, формування за допомогою психологічного механізму рефлексії навичок самонавчання, самоконтролю, самоаналізу, становлення професійного самовизначення, кінцевою метою якого є знаходження студентом сенсу майбутньої професійної діяльності тощо.

Продуктивний рівень готовності майбутніх менеджерів-економістів до вико-

нання професійної інформаційно-комп'ютерної діяльності передбачає формування у студентів вмінь творчо виконувати професійно спрямовані завдання, а саме: створювати з використанням комп'ютерної техніки оригінальні ділові документи і шаблони, презентації та реклами, веб-сторінки, власні інформаційно-комп'ютерні ресурси, офісні бази даних, факторні таблиці чутливості прогнозів показників стратегічного менеджменту; вирішувати задачі оптимізації на персональному комп'ютері; проектувати і вдосконалювати інформаційні системи і АРМ менеджерів-економістів; створювати на магнітних носіях умови для зберігання інформації (архівної, довідкової, нормативної та ін.); посылати інформаційні повідомлення та розпорядження з використанням мережених засобів зв'язку; видавати електронні інформаційно-комп'ютерні матеріали, проспекти, каталоги; створювати Інтернет-рекламу з використанням графічних редакторів та програмних продуктів створення веб-сторінок; моделювати економічні і управлінські процеси на комп'ютері; організувати електронний офіс, "електронні магазини" та віртуальні канали з метою збуту продукції; організувати електронний документообіг і захист інформації, що циркулює в офісі; освоювати нові форми і способи спілкування; безперервно самовдосконалюватися та саморозвиватися тощо.

Перевага репродуктивного мислення над продуктивним породжує нездатність до поєднання шаблонів та інновацій, без чого неможлива адаптація менеджера-економіста до швидкозмінних професійних ситуацій, які потребують швидкої реакції, здатності вибору і відповідальності за прийняття певного рішення з урахуванням тих обставин, що склалися. Тільки викладач з підтримкою комп'ютерних засобів навчання може включити студентів до логіки змісту дисципліни, що системно подається, створити їм умови для осмислення зв'язків, зокрема міжпредметних, залучити до інтенсивного процесу створення власних думок - продуктивного мислення⁷.

Аналітично-дослідницький рівень готовності майбутніх менеджерів-економістів до виконання професійної інформаційно-комп'ютерної діяльності передбачає формування у студентів умінь вирішення професійно спрямованих аналітичних і дослідницьких завдань, а саме: підготовка електронних бібліографічних, реферативних і аналітичних оглядів інформації; генерація нових ідей і подальше їхнє впровадження у професійну інформаційно-комп'ютерну діяльність; створення власних методик дослідження інформаційно-комп'ютерної діяльності; здійснення оптимального підбору інформаційно-комп'ютерних засобів вирішення професійних завдань; дослідження тенденцій розвитку та впровадження інформаційних технологій у сферу менеджменту; освоєння інформаційно-комп'ютерного забезпечення і методології його застосування у професійній діяльності; дослідження і прогнозування економічних, фінансових і статистичних показників ринку, ризиків, нових можливостей розвитку бізнесу і ринків збуту продукції тощо.

За результатами теоретичного аналізу проблеми та аналізу результатів констатуючого експерименту були розроблені концептуальні основи та модель особистісно-орієнтованої професійної підготовки з інформаційних технологій майбутніх менеджерів-економістів у ВНЗ, що визначили організаційно-педагогічні умови цієї підготовки, результатом впровадження яких у Економіко-

⁷ Громкова М.Т. Психология и педагогика профессиональной деятельности: Учеб. Пособие для вузов. - М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2003.- С.325.

правовий інститут Київського національного лінгвістичного університету для майбутніх менеджерів-економістів спеціальності "Менеджмент організацій" є становлення в них готовності до виконання інформаційно-комп'ютерної діяльності на загальному та професійному рівнях.

Отже, ми визначили здатність майбутнього менеджера-економіста виконувати інформаційно-комп'ютерну діяльність на загальному та професійному рівнях в якості критеріїв особистісно-орієнтованої професійної підготовки з інформаційних технологій майбутніх менеджерів-економістів, а сформований рівень готовності до їх виконання як інтегративний показник досвіду, ерудиції, сформованих мотиваційних чинників, професійно-значущих якостей майбутніх менеджерів-економістів, їх схильностей, переконань, намірів і отриманих професійно-спрямованих знань, вмінь та навичок з інформаційних технологій.

Стаття надійшла до редакції 04.01.07

Тамара КОВАЛЬ

Критерии личностно ориентированной профессиональной подготовки по информационным технологиям будущих менеджеров-экономистов

Резюме

В статье рассматриваются критерии личностно ориентированной профессиональной подготовки по информационным технологиям, которые оцениваются как общую компьютерную культуру будущих менеджеров-экономистов, так и их способность выполнять профессиональную информационно-компьютерную деятельность. Автором акцентируется внимание на составляющих компонентах готовности будущего менеджера-экономиста к выполнению профессиональной информационно-компьютерной деятельности. Выделены репродуктивный, логический, творческий и аналитико-исследовательский уровни готовности студентов к выполнению профессиональной информационно-компьютерной деятельности.

Tamara KOVAL

Criteria of the personality oriented professional education in the area of information technologies of future managers-economists

Summary

This article deals with of the personal oriented professional education in the area of information technologies for future managers-economists. These criteria determine both general computer culture of students and their ability for professional computer activity. The author investigates the constituents of readiness of future manager-economist for professional computer activity. The different levels of readiness of the students for professional informatively-computer activity are determined in the article.